

Bij herdenking ontruiming Kamp Vught, 8/9/2024

Jeroen van den Eijnde, directeur Nationaal Monument Kamp Vught

Dames en heren, jongens en meisjes,

Mieke Steensma

Jet van Eek

Jur Haak

Janus Hoeks

Jan Hoeks

Driek Hoeks

Enkele namen in een onafzienbare reeks.....

Het is 80 jaar later nauwelijks voorstelbaar.

Maar als een wolk van opwaaiende herfstbladeren dwarrelen de dramatische gebeurtenissen op deze plek in de zomermaanden van 1944 door elkaar.

De invasie in Normandië op 6 juni brengt de vrijheid in snel tempo dichterbij. Als een verwoestende schokgolf na een explosie, raast vóór de bevrijding uit een spoor van dood en verderf door West-Europa.

Ook in Kamp Vught zetten de naderende bevrijders onbedoeld verschrikkelijke gebeurtenissen in gang, die met recht kunnen worden omschreven als een 'wraak op het verzet', zoals historicus Ad van Liempt dat in zijn onlangs verschenen boek treffend heeft omschreven.

Wie de herinneringen aan die laatste dagen van Kamp Vught begint te lezen - op met de hand dichtbeschreven blaadjes of op vergeelde getypte doorslagen - wordt snel gegrepen door de intensiteit van de ervaringen, de heen en weer slingerende emoties en de ongelooflijke chaos van het moment.

Nadat de spanning (en de geruchten) al weken toenemen, begint de week van maandag 4 september met snel dramatischer wordende gebeurtenissen.

Die avond weerklinken er meerdere gewesensalvo's vanuit het bos vlakbij het kamp. De achterblijvers en ook de omwonenden weten: er worden op de Fusilladeplaats mensen doodgeschoten, zoals dat in de weken ervoor ook al gebeurde.

Maar nu zijn de zogenaamde genadeschoten haast niet te tellen, zoveel zijn het er.

In de bunkergevangenis waren even daarvoor nummers afgeroepen en deze mannen moesten allemaal verzamelen op de binnenplaats. Vandaar worden zij nu, telkens met elf tegelijk, in een vrachtwagen de poort uitgereden.

Vanachter de tralies in de op de binnenplaats uitkijkende cellen kijkt onder meer verzetsvrouw Hetty Voûte ze met een brok in de keel na.

Zoveel vrienden.

Zoveel mannen die net als zij en veel andere vrouwen niet wegkeken,

maar in actie kwamen.
En dat nu met hun leven moeten bekopen.

En weer een salvo. Gevolgd door losse pistoolschoten.
En weer zwaait de poort open voor een nieuwe lading.

Na een voor velen onrustige en slapeloze nacht weerklinken ook de volgende ochtend opnieuw de salvo's en schoten op de Fusilladeplaats.
Overall lopen vloekende SS'ers zenuwachtig door elkaar. Vrachtwagens en auto's worden volgeladen. Gevangenen moeten met honderden tegelijk aantreden op de appèlplaats. In de verte zijn daverende ontploffingen te horen en in het westen stijgen vette rookwolken op. De SS is meer met zichzelf bezig dan met de gevangenen. Na verloop van tijd beginnen de gevangenen met elkaar te praten. Geruchten gaan rond. Adressen worden uitgewisseld en men bespreekt manieren om naar huis te komen. De ogen gaan telkens in de richting van de grote poort, want dáár moeten ze het terrein op komen rijden; de reddende geallieerde engelen.

In plaats daarvan scheurt een motorfiets door de poort en stopt bij het troepje SS-officieren. Kennelijk heeft hij een dringend evacuatie-bevel bij zich, want onmiddellijk daarna worden de gevangenen in rijen gecombineerd.
En korte tijd later zetten deze rijen zich in beweging naar de boven de bomen uitstijgende rookpluim net buiten het kamp?
Ruim 2000 mannen worden in de goederenwagens geladen met op dat moment de voor hen nog onbekende bestemming concentratiekamp Sachsenhausen. Dit is een berucht kamp boven Berlijn, waar ze na een afmattende en dagenlange reis bij binnenkomst worden begroet met de cynische spreuk: 'Arbeit macht frei'; 'arbeid maakt vrij'.
Ruim de helft keert nooit meer terug.

De volgende dag vertrekt nog een trein, nu met 653 vrouwen en rond 600 mannen.
De laatsten komen uiteindelijk óók in Sachsenhausen terecht, de vrouwen gaan naar kamp Ravensbrück.
Totaal worden ongeveer 3450 gevangenen deze dagen weggevoerd.
Zeker 1920 overleven dit niet. Bijna 56 %.

Als de trein door Vught gaat, staan omwonenden toe te kijken.
De trein komt piepend en krakend in beweging, rijdt een stukje langzaam, staat weer stil en trekt weer op. Via de met prikkeldraad afgezette luchtgaten zien de gevangenen omwonenden langs het spoor staan. Ondanks de dreiging van de gewapende SS-ers wordt over en weer toch voorzichtig gezwaaid en geroepen.
En uit allerlei kieren en spleten vallen haastig beschreven papiertjes op en langs het spoor. Levenstekens waarvan de schrijvers hopen dat ze familie en dierbaren zullen bereiken. Maar woedende SS'ers lopen mee met de trein en rapen zoveel briefjes op als ze maar kunnen.

Het briefje dat Hetty Voûte schrijft, wordt door goede handen gevonden en bij haar ouders bezorgd:

'Lieve schatten, wij zijn op transport.

Waarschijnlijk Duitsland.

Vol goede moed.

Alles prima.

Moed en vertrouwen.'

Alles was níet prima.

Na Vught werden nog ongelooflijk veel ontberingen geleden. Stapelden nieuwe, nog verschrikkelijker herinneringen zich bovenop de herinnering aan 'Vught'.

Zondag 8 september 2024.

Het is nu al weer zó lang vredig in deze bossen.

Tachtig zomers gingen voorbij en lange tijd herinnerde, op het gedenkteken uit 1947 hier achter mij na, weinig aan wat ooit hier was.

Ja, er lag nog enkele jaren een spoorlijn door het bos, maar dat werd al snel een zandweg waarover het nu fijn wandelen en hardlopen is.

En nog tot in de jaren zeventig sprak ik met mijn schoolvriendjes af om bij de IJzeren Man te gaan zwemmen in het 'Duitse bad', niet beseffend waarom dat eigenlijk zo heette.

Contouren vervaagden, sporen verdwenen.

Maar de oorlog leeft op tal van manieren door.

Nieuwe oorlogen, dreigingen en onmenselijkheden houden ons in de greep.

En toch staat hetgeen zoveel duizenden mensen hier werd aangedaan nog steeds op ons netvlies.

Omdat we met elkaar besloten hebben deze gebeurtenissen in herinnering te houden.

Omdat we willen leven in een vrije wereld die kan leren van het verleden. En bereid is in de spiegel te kijken.

Dus blijven we ze vertellen, de verhalen van

Driek, Jan en Janus

Jur en Jet

en Mieke